

Heemkundige Kring

MAGAZINE

Dr. Croquet - Walem

nummer 21 - zomer 2011

Colofon

Dit magazine is een uitgave van de vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet Walem

vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet Walem
Kloosterstraat 76 | B-2800 Walem
www.heemkundewalem.be
info@heemkundewalem.be

Jaargang 6, nummer 21, zomer 2011

U kunt lid worden door overschrijving van 7 euro op rekeningnummer 733-2426000-60. Dan krijgt u de volgende nummers van ons tijdschrift in uw bus.

Redactie en medewerkers van dit nummer:
Hugo Rom, Jan Van Buggenhout,
Tom Van Buggenhout, Maurits Van Oosthoven, Pieter Van Beersel,
Frans De Greve, Dirk Verreth, Kris Verreth, Walter Marivoet

Wij danken in het bijzonder onze ereleden:

Jan Bergé
E. Goyvaerts
Groep Gilon BVBA
Jan Kuypers
Dokter Jo Liekens
Eddy & Annabel Merckx-Tanghe
Jacques Morrens
Paul Morrens
Bart & Ann Ooghe-Poot
Peeters-Van Laer Schrijnwerkerij
Willy Pittoors (Elektro Pittoors)
Jaak & Lea Poot-Janssens
Alex Ressler
Frans Rijmenams
Hugo Rom
Bouwwerken Dirk Van de Brul
Veearts Bart Van der Kuylen
Gina Vandoorne (Slagerij Gina)
Stefaan Van Malderen
Eric Verbiest
Fons Vercammen
Paula De Waerhert
Eddy Op de Beeck
Grandeco nv - Grouwet-Vervliet

Inhoud

Editoriaal

De rode draad ...

De Reigers N.V.

Het verhaal over de geschiedenis, werking en teloorgang van "het grasfabriek" in Battenbroek.

De Koninklijke Fanfare Concordia

De viering van het 100-jarig bestaan met als hoofdnoot het "Groot Internationaal FESTIVAL"

Waterpraatje

Hoe mooi men de werking van de Antwerpse Waterwerken Maatschappij beschreef in het weekblad "De zondagsvriend" uit 1935.

100 jaar in het nieuws

In 1911 haalt het nieuws uit Waelhem zelfs de zondagskrant in Aalst

Bakkes af

Een verhaal over oude gewoontes die werden doorverteld op grootvaders knie.

Van Waelhem tot Walem

Ons fotoboek "Van Waelhem tot Walem" is opnieuw verkrijgbaar.

Het molenhuis

Beter één brug in de hand dan een brug in de lucht ... ook al is ze te veel...

Verklaring foto voorpagina

Een nieuwe tractor uit 1962 die een deel van het zware werk op zich nam voor de grasdrogerij in Battenbroek.

De rode draad ...

8 mei jongstleden was het zover, het gerestaureerde dorpshuis opende feestelijk zijn deuren. De burgemeester van Mechelen kwam voor de officiële opening persoonlijk naar Walem. Op het gelijkvloers van een prachtig gerestaureerd gebouw is een bibliotheek en een lokaal voor de wijkagent voorzien, terwijl op de verdieping er twee lokalen ingericht werden voor allerhande initiatieven. Voor de deelgemeente Walem is dat een opmerkelijke verbetering in haar relatie met het centrum en haar eigen leven als woonkern.

De dorpshuisverantwoordelijke, Mieke Van Velthoven, had ervoor gezorgd dat in de openingspresentatie er een opmerkelijke rode draad liep doorheen het verleden, het heden en de toekomst van dit dorpshuis. De heemkundige kring droeg hierin zijn steentje bij. Zo gaven wij het beeldje 'Care' van Albert Verbiest in bruikleen. Uit onze beeldbank bezorgden wij foto's van de Walemse burgemeesters, van het gemeentehuis in vroegere jaren, van vroegere gemeenteraden en een foto van de allerlaatste Walemse gemeenteraad uit de late jaren '70. De stad Mechelen zorgde voor mooie afdrucken op doek.

We stelden ook een reproductie van het schilderij 'Slag aan Waelhem brug 1830' ter beschikking, die nu in dezelfde ruimte hangt waar vroeger het oorspronkelijke schilderij hing. Wij brachten het dorpshuis ook in contact met de familie Mailier uit Wallonië. Als erfgenamen van Adèle Lambrechts, kunstschilderes en echtgenote van Leopold Schroeven uit Walem gaven zij gevolg aan de wens van hun grootouders om haar schilderwerken met als onderwerp, het vroegere Walem, hier ergens een plaats te geven die voor het grote publiek toegankelijk zou zijn.

Zo werden in het vernieuwde dorpshuis de banden met het verleden van Walem aangehaald.

In de modern aangebouwde nieuwbouw achteraan, werd er plaats gemaakt voor het heden, tekeningen van de kinderen van de school vulden de hele ruimte. Daarnaast werden ook werkjes tentoongesteld waarin zij uitdrukten hoe zij de toekomst van Walem en dit huis zagen. Gedurende een viertal uren was het een gezellige bedoening, er werd Gouden Carolus geschonken en plantjes met bloemaarde uitgedeeld om het hele dorp op te fleuren.

De toekomst kreeg een bijzondere plaats in een tentje in de tuin aan de linkerkant, daar voor-spelde madame Madou, met tarotkaarten de toekomst voor de kinderen. Misschien legde ze ook de kaart voor het gebouw dat nu dorpshuis is geworden, een gebouw dat vroeger een school was, later een gemeentehuis, en daarna een postkantoor en een bibliotheek, misschien zag ze in de kaarten wat de toekomst nog allemaal voor dit gebouw zou brengen.

De Reigers N.V

Kunstmatige grasdrogerij te Battenbroek

Onder Walemnaars destijds ook wel eens het hooifabriek of koekskesfabriek genoemd door het vrijkomen van een zoete geur bij het droogproces.

Door de Heer Jean Mertens werd op het einde van de oorlogsjaren (januari 1943) een vergunning bekomen om een fabriek te bouwen om gras kunstmatig te drogen. Het was de eerste drogerij voor het Vlaamse land. In de VS startte men met een dergelijk project reeds in het jaar 1909. Daarna volgden Engeland, Zweden, Denemarken, Nederland en Duitsland.

Het doel van een kunstmatige grasdrogerij is het conserveren voor zeer lange termijn van groenvoeders zonder het verlies van proteïne, caroteen, en diverse vitaminen. Het diende ter vervanging van groenvoer in de winter voor dieren, vooral voor de dieren met een melkproductie en legkorrels voor kippen. Ook werd in eerste jaren na de oorlog vitamine C uit het grasmeel van Battenbroek getrokken voor menselijk gebruik. (Sandoz)

De familie Mertens beschikte in die jaren in Battenbroek over ongeveer 100ha gronden waarvan een 80ha grasland. Het waren vooral vloeibeemden langs de Nete en de Dijle. Wij denken terug aan Wouters-polder en De Vries-polder gelegen achteraan in Battenbroek. Ook waar de fabriek werd gebouwd richtte de Heer J. Mertens nieuwe vloeipolders op. Mertens-polder I en Mertens-polder II. Zelfs in de jaren zestig werd van de Hoge Beemden nog een vloeipolder gemaakt door het trekken van grote grachten en het omringen met dijken om de bevoeiing mogelijk te maken.

Het bevoeien van de weilanden gebeurde na elke maaibeurt per polder. Vloeibeemden laten een goede irrigatie toe welke niet alleen een optimale aan en afvoer van water toeliet, maar het bevoeien met rivierwater bracht ook slib (aluvium) op het grasland, wat de groei bevorderde. In het boek "De vrije aerde van Battenbroeck wijlen E.H.A. Goetstouwers" kunnen wij lezen "Battenbroeck dankt zijn vruchtbaarheid aan God en de Nethen".

Gracht - kanaal voor bevoeiing.

Het gras diende zeer jong gemaaid en verwerkt omdat jong gras de meeste voedingswaarden heeft. Het oogsten gebeurde vier tot vijf maal per jaar in iedere polder d.w.z. ongeveer om de veertig dagen. Het maaiseizoen liep van eind maart tot in oktober.

Buiten het seizoen werkte het personeel aan de onderhoud van gebouwen, machines en graslanden. Het personeelsbestand bestond uit een tiental arbeiders afkomstig uit Walem, Rumst, Heffen en Sint Katelijne Waver. In Walem had men rond deze tijd nog enkele andere vennootschappen. Wij denken aan een afdeling van "Liebig" door de dorpsmens ook wel een "Het Stink" genoemd.

Later kenden wij ook nog houthandel "Vilbo". Dit waren de belangrijkste werkgevers voor Walem.

In de beginjaren werd het gras gemaaid met een machine getrokken door een of twee trekpaarden, zoals dat ook op diverse boerderijen gebeurde. De paarden zorgde ook voor het vervoer naar de fabriek. Stelselmatig werd er gewerkt aan modernisering op alle gebied.

Zo kwam er eerst een motor op de maaimachines waardoor de paarden nog enkel de kracht dienden te leveren voor het voortbewegen van de maaimachine en niet meer voor het maaien zelf. In het jaar 1947 werden de eerste landbouwtractoren aangekocht. De eerste nam het grasmaaien op

Regger (gras op rijen brengen)

Eerste zelflader

Transportkar

zich wat een grote ontlasting was voor de paardenarbeid. Een tweede volgde onmiddellijk om een machine te trekken dat het gras op rijen bracht en zorgde voor het transport naar de fabriek. Het laden op de karren gebeurde nog steeds met de vork. Zuivere handenarbeid dus.

Zelfrijdende opraak-haksel- en laadmachine

Zware landbouwtractot dd 1962

Midden de jaren vijftig werden enkele landbouwtractoren bijgekocht om de trekpaarden te vervangen welke aan een wel verdiende rust toe waren. Ook werd een zelflader aangekocht om de

Gelost gras

Hakselmachine in de fabriek

handen arbeid te verlichten. De techniek stond niet stil en zo werd begin de jaren zestig nogmaals nieuwe tractoren aangekocht samen met een super modern zelfrijdende machine welke het gras

van het weiland opraapte, het in kleine stukken hakselde en in de laadwagens blies. In de polders werkte op dat ogenblik nog twee chauffeurs en één handlanger om hier en daar iets af te werken waar men machinaal niet bij kon.

In de fabriek werd in het begin het gras eveneens terug handmatig gelost in een hakselmachine welke het op een transportband blies die het versnipperde gras naar de droogtrommels bracht.

De droogtrommels werden verwarmd door een oven in het begin gestookt met coques en nadien met zware stookolie. De laatste ovenbrander kon een warmte produceren van max. 1100°C. De normale benodigde temperatuur lag tussen de 600 en de 900°C afhankelijk van de vochtigheid van het aangevoerde gras.

Oven met brander

Droogtrommels

Enorme ventilatoren hielden het gras in de droogtrommels in beweging om verbranding of ontbranding te voorkomen. Het werd door een "cycloon" (grote schouw) geblazen welke het gedroogde gras scheidde van het gras dat onvoldoende droog was om gemalen te worden. Het onvoldoende gedroogde product werd terug gevoerd naar de droogtrommels om de droogcyclus opnieuw te ondergaan. Het andere dat voldoende droog was om te kunnen afmalen werd in hamermolens gebracht welke het tot fijn groen poeder maalden.

Opzak-installatie

Stapelhuis

Kleinere ventilatoren bliezen het grasmeel naar een opzak installatie waar de zakken afgewogen werden op 50 kg en afgedicht, voor zien van een genummerd kwaliteitslabel. De zakken waren vervaardigd uit vierdubbel waterbestendig papier met een tussenlaag in plastic om vocht opname in het meel te voorkomen.

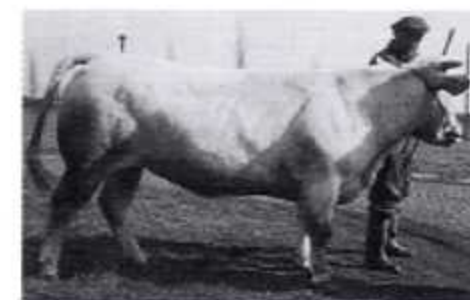
De fabriek werd elk jaar gemoderniseerd in de winterperiode. De laatste ingreep was het plaatsen van twee grote silo's waardoor het grasmeel kon opgeslagen worden tijdens de uren dat er niet opgezakt werd. De opzak afdeling diende dus niet meer te werken op alle ogenblikken dat de drogerij werkte. De zakken werden dan ook eveneens dichtgenaaid en niet meer geknoopt zoals in het begin.

Door de jaarlijkse optimalisatie van de machines werd de droogcapaciteit steeds opgevoerd en werden de graslanden in Battenbroek te klein om de fabriek aan een kruissnelheid te laten draaien. Daarom werd er luzerne ook een groenvoeder aangekocht in Melsbroek & Zaventem. De luzernevelden lagen tussen de start & landingsbanen op de vliegvelden. Deze werden aangebracht met zowel kipwagens en wagens getrokken door landbouwtractoren.

Om de voedingswaarde van grasmeel te bewijzen hield de NV De Reigers er eveneens een proefstal op na. Het slachtklare vee werd meestal opgekocht door gekende beenhouwerijen in Antwerpen.

Proefstal

Naar het slachthuis ...

In 1968 werd begonnen met de aanleg van de E19 destijds E10. Onteigeningen en het stelselmatig wegknabbelen van weilanden die in de grote vijvers verdwenen maakten het de grasdrogerij onmogelijk te overleven. De fabriek stopte dan ook per 31 december 1969.

Er werd dan wel gezocht naar een oplossing om de grasdrogerij niet te laten verkommen. De Heer Mertens Roger vond dan een oplossing door de gebouwen en machines te verhuren aan de firma Biolux met zetel te Machelen.

Zonder aanpassingen was de drooginstallatie ook geschikt voor het drogen van brouwerijafval. De restanten van hop en gerst afkomstig van de brouwerijen Maes te Waarloos en Stella Artois te Leuven. Doordat de drogerij nog steeds over moderne machines beschikte kon door één enkele werknemer de brouwersafval gedroogd worden wanneer de oven was opgestart. De gedroogde stof werd eveneens opgezakt in papieren zakken van 40 kg. Dit meel werd door Biolux geëxporteerd naar Griekenland waar het verder verwerkt werd tot een opfokmiddel voor varkens.

Ook dit was niet van lange duur. Door de overstroming in januari 1976 werden alle elektrische motoren verwoest. De fabriek werd wel terug gebruiksklaar gemaakt en draaide nog een jaar op volle toeren. De firma Biolux trof een overeenkomst met de Heer Mertens R. en kocht de installatie over, demonteerde ze en richtte ze opnieuw op in Machelen.

De gebouwen werden verkocht aan de firma Verhopen, een recyclagebedrijf voor oude personenwagens. Aangezien de gebouwen in een bosgebied lagen alsook de aanpalende terreinen diende deze firma te verhuizen naar het industrieterrein Mechelen Noord, waar het momenteel nog actief is.

De firma Verhopen verkocht op zijn beurt de gebouwen en aanpalende gronden door aan Eric Geboers, die er een helihaven van maakte, maar dat is weer een ander verhaal. ...

De Koninklijke Fanfare Concordia

De periode na de Tweede Wereldoorlog werd gekenmerkt door een snelle heropleving van het plaatselijk culturele en sociale leven in de steden en dorpen. Elk dorp bezat minstens één maar in vele gemeenten meerdere muziekmaatschappijen. In die tijd was een fanfare nog een vast gegeven in een woonkern voor de opluistering van hun feesten en vieringen.

Concordia als één van de oudste muziekmaatschappijen uit de hele omgeving, was in zijn honderdjarig bestaan zeer vaak te gast geweest op feesten en festivals van andere fanfares.

Het was dus voor hen geen probleem om deelnemende maatschappijen te vinden voor de viering van hun festival. Door het grote aantal ingeschreven maatschappijen waren de inrichters verplicht de viering te spreiden over twee zondagen. Veertig deelnemers zouden voor één zondag tot een problematische organisatie geleid hebben. De viering werd daarom gespreid over de zondagen 18 en 25 juni 1950 en zal uitgroeien tot een van de grootste feesten uit de geschiedenis van Concordia ook omdat de weersomstandigheden buitengewoon meevielen.

De festiviteiten vingen aan met een jubelmis om 9.30 in de parochiekerk. Pastoor Goetstouwers zal met een aangepaste homelie zijn bijdrage leveren aan de festiviteiten. Hij had ook voor die gelegenheid een brochure geschreven met een kort overzicht van de geschiedenis van de 100-jarige fanfare.

Na de mis was er een ontvangst op het gemeentehuis, waar burgemeester Eugene Van Genechten een passende toespraak hield, die gevolgd werd door een dankwoord van de voorzitter Eduard Schelkens. Vervolgens werden burgerlijke eretekens uitgereikt aan verdienstelijke leden van de jubilerende

Bestuursleden van Concordia in 1950

maatschappij. De Walemse woningen waren feestelijk getooid met vlaggen en de herbergen waren van tijdelijke uithangborden voorzien met namen uit de vroegere Walemse geschiedenis en zo verschenen, voor een week, opnieuw de herbergen zoals "de Posthoorn, de Gulden Bargie, de Rode Leeuw, De Swaen, de Valk, het Hoefijzer, de Kroon, e.a. waar op die zondagen menig vaatje bier werd getapt.

Kort na de middag kwamen met tram, autobus of vrachtwagen de fanfares toe in ons dorp

1850 Gemeente Walem 1950

OP ZONDAGEN 18 en 25 Juni 1950

Groot Internationaal FESTIVAL

ingeheld
door de Koninklijke Fanfare
CONCORDIA

in gelegenheid van hun honderdjarig bestaan
met medewerking van het Gemeentebestuur

30.000 FR. Prijzen en Premieën

Programma der Feestelijkheden

Zondag 18 Juni 1950

Zondag 25 Juni 1950

Op beide dagen 's avonds in het lokaal "Valentino"

GROOT JUBEL BAL

en om 14.30 begon het wandelconcert door de straten van Walem vertrekkend vanaf de E. Engelsstraat en weldra weerklonk in alle straten vrolijke marsmuziek., Walem leefde zo twee zondagen van bier en muziek en er werd tot diep in de nacht gevierd en gedanst.

Concordia had voor het festival 30.000F aan prijzen uitgelooft die de tweede zondag in het lokaal Valentino bij loting werden toegewezen aan volgende fanfares :

1. Vrolijke Vrienden	Hombeek	3000 fr.
2. Zicht naar Kunst	Elzestraat	2500
3. Tenierskring	Perk	2000
4. Verbroedering	Rumst	1500
5. Iever maakt voortuitgang	Heindonk	1250
6. Sint Cecilia	Hombeek	1000
7. De Dalgalm	Gelrode	900
8. De vrienden van het recht	Blaasveld	800
9. Dijle- en Demergalm	Werchter	750
10. Vrijheid en standvastigheid	Hever	700
11. Verbroedering	Wommelgem	700
12. Rupelgalm	Rumst	600
13. De trouwe vrienden	Duffel 'Mijlstraat'	500
14. St Cecilia	Waarloos	500
15. Willen is kunnen	Battel	500
16. Xaverianen	Aartselaar	400
17. St Leonardusvrienden	Breendonk	350
18. St Cecilia	Walem	300

